

DOĞU VE GÜNEYDOĐU AFRİKA ORTAK PAZARI (COMESA)

Julien Emile RAZAFINTSALAMA.
Teknik İşbirliği ve Kaynak Mobilizasyonu Memuru
COMESA Sekreteryası, Lusaka - Zambiya

Giriş

COMESA; 19 üyesi, 389 milyonun üzerindeki nüfusu, yıllık 32 milyar dolarlık ithalatı ve 82 milyar dolarlık ihracatı bulunan bir Bölgesel Ekonomik Topluluktur. COMESA, gerek iç gerekse dış ticarete büyük bir pazar oluşturmaktadır. 12 milyon kilometrekarelik yüzölçümü ile de Afrika kıtasında önemli bir alanı kapsamaktadır.

COMESA, 1981'deki eski Tercihli Ticaret Alanı'nın (TTA) yerini alarak çalışmalarına 1994 yılının Aralık ayında başlamıştır. COMESA (kurucu antlaşmada tanımlandığı gibi) "bağımsız, egemen bir örgüt olarak gelişen doğal ve insan kaynakları konusunda işbirliği yapılmasına ilişkin uzlaşmaya varılırken, bölgedeki barış ve güvenliğin teşvikine öncelikli amaçlar arasında yer verilmiştir.

COMESA'nın vizyonu; uluslararası rekabette bütünüyle entegre bir bölgesel ekonomik topluluk olmak; vatandaşlarının yüksek hayat standartlarında ekonomik refah içinde yaşadıkları bir topluluk olmak; siyasal, sosyal istikrar ve barış; ürünlerin, hizmetlerin, sermayenin ve sınırlar arasında işgücünün serbestçe hareket edebildiği bir topluluk olmaktır.

Topluluğun misyonu ise tüm üye devletlerde sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınma doğrultusunda çaba gösterilmesi, özellikle ticaret, gümrük ve finansal ilişkiler; ulaşım, iletişim ve bilgi; teknoloji, sanayi ve enerji; cinsiyet, tarım, çevre ve doğal kaynaklar gibi tüm alanlarda kalkınma amacıyla işbirliği ve bütünleşmenin artırılmasıdır.

COMESA, söz konusu vizyon ve misyonlarına ulaşmak amacıyla tüm kalkınma alanlarında işbirliği ve bütünleşmenin artırılmasına yönelik güçlüklerin bertaraf edilmesi yönünde bir karar almıştır:

- ticaret, gümrük ve finansal ilişkiler;
- ulaşım, iletişim ve bilgi;
- teknoloji, sanayi ve enerji;
- tarım, çevre ve doğal kaynaklar; ve
- cinsiyet.

COMESA'nın kalkınması ve bütünleşmesi doğrultusunda aşağıdaki aşamalar geçilmiştir:

- 1993'de COMESA Kurucu Antlaşması imzalandı.

- 1994'de COMESA Antlaşması, Topluluk içinde TTA'ya dönüştürülerek onaylandı.

- 31 Ekim 2000'de 9 üye devletin katılımının ardından COMESA Serbest Ticaret Alanı oluşturuldu ve Cibuti, Kenya, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Sudan, Zambiya ve Zimbabve gibi COMESA menşeyli ürünlerdeki tarifeler kaldırıldı ve 1992 yılında buna uygun olarak tarife indirim programı kabul edildi. Burundi ve Ruanda ise 1 Ocak 2004'de ETA'ya katılmışlardır. Söz konusu on bir STA üyesi ülke, yalnızca gümrük tarifelerini indirmemiş, fakat bu ülkeler, miktar kısıtlamaları ve diğer tarife dışı engeller konusunda çalışmalarını sürdürmektedirler.

- 2008'in Aralık ayına kadar resmi olarak çalışmalarına başlaması beklenen Gümrük Birliği, 2009 yılına kalmıştır. Gümrük Birliği'nin ana unsurları aşağıdaki gibi olacaktır:

1. Üye devletlerin sınırları içinde gümrüksüz ve kotasız ticaret;
2. Ticari ürünlerin ortak bir biçimde tasfiri ve sınıflandırılması;
3. Ticari ürünlerin ortak bir method ile değerlendirilmesi (ortak gümrük değer sistemi)
4. Ortak bir koruma düzeyi (OKD) ve Gümrük Birliği dışından ithalatlara karşı ortak ticaret politikası; ve
5. Ticaret politikalarında ortak bir yönetim yapısının düzenlenmesi, gümrük işlemleri ve hasılat tahsilatı.

Gümrük Birliği'nin faaliyete geçmesi ile COMESA'nın beklentileri şunlardır:

1. Ürün ve hizmetlerin akışı gelişecek ve üreticiler, mallarını daha geniş bir piyasada satacaklardır.
2. Kıtada üretilen ürünler üzerindeki tarife ve kotaların kalkması sonucu bölgeler arası ticaret gelişecek ve GB, bölgede üretilen ürünler için GB dışında üretilen ürünlere karşı fiyat avantajını koruyacaktır.
3. Ürün girdileri üzerinde uyumlaştırılmış vergiler ve ekipman sermayesi, bölgedeki hareket alanını düzenleyecek ve üründeki rekabet gücü artacaktır.
4. Ortak politika düzenlemesi, daha derin bir bütünleşmeye vesile olacak, dayanışmayı arttıracak ve özel sektöre de ortaklık imkanı tanıyacak bir süreç olacak, böylece sınır ötesi yatırımlar üzerindeki etkisi, özellikle tarımla bağlantılı sektörlerde teşvik edici olacaktır.
5. Daha düşük fiyat, geniş tercih, gelişmiş ürün ve hizmet kalitesi sayesinde refah artışı beklenmektedir.

- Sonuç olarak 2025 yılına kadar ortak bir Merkez Bankası'nın faaliyete geçmesiyle birlikte Para Birliği oluşturulacak ve ortak bir para birimi kullanılacaktır.

II- COMESA 'NIN ODAK PROGRAMLARI

COMESA'nın vizyonunu gerçekleştirmeye yönelik belirli politikaları, programlarının yapısını yansıtmaktadır, tam olarak bütünleşmenin sağlanması ve rekabetçi bölgesel ekonomik topluluğun oluşturulması gibi. Ekonomik bir topluluğa yönelik belirlenen politikalar, ticari kalkınma birliğini, yatırımların teşvikini ve koordinasyonunu içermektedir.

Bu amaçla COMESA öncelikli olarak şunları teşvik etmektedir:

- ticaretin serbestleştirilmesi;
- ticaretin kolaylaştırılması;
- finansal kolaylıklar & finansal sistemler;
- yatırımların teşviki & özel sektörün desteklenmesi;
- altyapının gelişimi;
- bilimsel ve teknolojik (B&T) Kalkınma;
- cinsiyet eşitliği;
- insanların serbest dolaşımı.

III – BAZI COMESA PROGRAMLARININ BAŞARILARI

III-1 YATIRIMLARIN TEŞVİKİ VE KALKINMA

COMESA üyesi ülkelerin Devlet ve Hükümet Başkanları, 1998'de Kongo D.C.'nin Kinşasa şehrinde COMESA Ortak Yatırım Alanı'nın (CCIA) oluşturulması yönünde bir karar almışlardır.

Mayıs 2007'de Kenya'nın Nairobi şehrinde ise COMESA Devlet ve Hükümet Başkanları CCIA için aşağıdaki programları kapsayan COMESA Yatırım Anlaşması'nı kabul etmişlerdir:

1. İş çevresinin etkinleştirilmesine yönelik olarak;
  - İş yapmaya ve yatırım projelerinin onaylanmasını hızlandırmaya ilişkin prosedürleri kolaylaştırmak,
  - COMESA yatırım fırsatları piyasası oluşturmak,
  - Yatırım politikalarını uyumlaştırmak,
2. Yatırımların teşviki konusunda işbirliğine yönelik olarak;

- Ortak yatırımlara yönelik teşvik faaliyetlerini organize etmek (seminerler, çalıştaylar, ...),
  - Yatırıma ilişkin bilgileri değiştirmek (teşvik edilen sektörlerin/ sanayilerin listeleri),
  - COMESA ve diğer bölgeler kapsamında Yatırım Teşvik Ajansları arasında eş düzenlemelerin teşviki,
3. Liberalleşme Programlarında işbirliğine yönelik olarak;
- Sektörleri ve sanayileri COMESA yatırımcılarına açmak,
  - Kısıtlı yatırım önlemlerini azaltmak ve tasfiye etmek (lisans koşul kuralları, yurtiçi finansal kuruluşlara erişim, mülkiyet eşitliği...),
  - COMESA ve diğer bölgeler kapsamında Yatırım Teşvik Ajansları arasında eş düzenlemelerin teşviki.

III-2 TİCARETİ KOLAYLAŞTIRMA

Ticareti kolaylaştırma süreci kapsamında COMESA; ticari istatistiklerin uyumlaştırılması, gümrük prosedürleri ve yönetim sistemleri konusundaki programları tamamlamaktadır:

- COMESA Gümrük Dokümanları'nın kullanılabilirliğini geliştirme,
- COMESA Gümrük Transit Garantisi,
- Geri kalan üye devletlerde ASYCUDA/EXTRADE'nin kurulması. ASYCUDA (Gümrük Veri ve Yönetimi için Otomatik Sistem) ve EXTRADE (Dış Ticaret)
- Ortak Tarife Nomenklatürü,
- Ortak İstatistiksel Kurallar,
- Sarı Kart Motorlu Taşıtlı Sigortası,
- Uyumlaştırılmış Transit Yol Vergisi,
- Kariyer Ruhsatı,
- Aşırı Yük Kontrolleri,
- Azami Araç Boyutları.

III-3 TARIMSAL KALKINMA

Tarım, COMESA üyesi ülkelerin birçoğunun ekonomilerinin belkemiğini oluşturmakta, sınai kalkınmalarında ve ticaretin gelişiminde kilit bir rol oynamaktadır. Tarım, 1997'de COMESA'nın Gayri Safi Milli Hasılası'nın (GSMH) %24'ünü oluştururken, işgücünün %70'i bu sektörde istihdam edilmekte ve ihracatın da %28'ini kapsamakta idi. Bazı COMESA ülkelerinde söz konusu göstergeler daha da yüksektir.

COMESA'nın benzer sorunları, tarımsal üretimde sürdürülebilir artışla gıda güvenliğinin nasıl sağlanacağı, bölgesel entegrasyonun güçlendirilmesi vesilesiyle güçlü ve dinamik bir tarım- sanayi bağının nasıl teşvik edileceğidir.

Söz konusu amaçlar doğrultusunda COMESA, ilgili geniş programları uygulamaktadır:

- Tarımsal Piyasa Teşviki ve Bölgesel Entegrasyon Projesi (Afrika Kalkınma Bankası tarafından desteklenmektedir),
- COMESA bölgesinde sulama sisteminin gelişimi (Hindistan Hükümeti'nin destekleriyle),
- Üye ülkeler arasında Bölgesel Gıda Güvenliği/ Gıda Rezervi Girişimi, Gıda Güvenliği Politikası ve Kırılganlığı Azaltma Programı (9. EDF'nin destekleriyle),
- Afrika Birliği ile Afrika Çeçe Sineği ve Tripanozomiyazın Azaltılmasına Yönelik Kampanyalar,
- Hayvancılık Sektörünün Kalkınmasında Afrika Birliği ve USAID ile işbirliği yapılması,
- Ürünler için ortak fon ile balıkçılık sektörünün kalkınmasında ortaklık,
- Doğu ve Orta Afrika (ECA) bölgesinde NEPAD'ın Kapsamlı Afrika Tarım Kalkınma Programı'nın (CAADP) uygulanması,
- USAID'in destekleri ile Mahsül Kriz Kontrol (C3) Projesi,
- Üye devletler arasında Çevre Eylem Planı,
- ESA bölgesindeki küçük çiftçiler arasında HIV/AIDS'in etkilerinin azaltılmasında arabuluculuk,
- Gıda ve Tarım Piyasası Bilgi Sistemi (FAMIS), Afrika Kalkınma Bankası tarafından desteklenen AMPRIP Programı,
- USAID tarafından desteklenen COMESA'daki AGOA bağlantıları (ALINK),
- Ürün Değişim İnisiyatifi,

- DTÖ ve AB/ Çevre Koruma Ajansı, küresel tarım ticaretindeki düzenlemelerde ESA bölgesinde bir fuar anlaşması.

IV – COMESA YATIRIM FIRSATLARI

Bu bölümde COMESA yatırım fırsatlarının önemini vurgulamak istiyorum:

- Açık ekonomiler: COMESA ülkeleri, şimdiden farklı düzeylerde ekonomilerini liberalleştirmeyi kabul etmişlerdir.
- Piyasanın boyutu: COMESA, 19 üyesi ve 400 milyon nüfusu ile (potansiyel müşteri) dünyadaki geniş piyasalardan birini temsil etmektedir.
- Enerji Arzı: Doğu Afrika Güç Havuzu (EAPP) ile Güney Güç Havuzu, COMESA üyesi devletler arasındaki bağlantıyı teşvik etmektedir: Libya, Sudan, Etiyopya, Mısır, Burundi, Kenya ve diğer ülkeler, Inga'dan 3 proje alabilmekte ve 3500 Mw enerji temin edebilmektedirler. COMESA ülkelerinde ayrıca orta ve küçük santraller de bulunmaktadır.
- Tarım, hayvancılık, balıkçılık ve kümes hayvancılığı:
  - Gıda ürünleri: çeşitli ülkelerde ticari üretim ve işlemler için fırsatlar: buğday, mısır, fasulye, soya fasulyesi, hurma yağı işletmeleri (Libya, Malavi, Zambiya, Zimbabve, Kenya...).
  - İçecek ürünler: Uygun iklim koşullarında kahve ve çay üretimi... (Kenya, Malavi, Ruanda, Uganda, Kongo D. C., Sudan, Etiyopya...).
  - Şeker, buğday, alkolsüz içecek ve maden suyu gibi diğer gıda ürünlerinin ve içeceklerin üretimi.
  - Çiftlik ve kümes hayvanları, hayvan yem üretimi, taze işlenmiş et ve süt ürünleri: Orta Doğu'ya (Etiyopya, Eritre, Kenya, Libya, Sudan, Uganda...) yönelik çok büyük fırsatlar.
- Diğer önemli fırsatlar:
  - Petrol endüstrisinin desteklenmesinde petrol üretimi, arıtma ve hizmetleri (Libya, Mısır, Sudan, Kongo D.C., Uganda),
  - Barınma, düşük maliyetli inşaat materyalleri,
  - Oteller, turist köyleri ve turist taşıma,
  - Deri ve kösele ürünler,
  - Gübre ve zirai ilaç üretimi,
  - İlaçlar,

- Temel Metal ve Makine Sanayi,
- Çimento Tesisleri,
- Maden İşletmeleri.

V- COMESA 'NIN İŞBİRLİĞİ YAPTIĞI DİĞER BET'ler

Uganda'nın Kampala kentinde 2008'in Ekim ayında gerçekleştirilen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde EAC, SADC ve COMESA'nın günümüzde ortak bir pazar oluşturmalarının amaçlandığı ifade edilmiştir.